

WIADOMOŚCI Z KRAJU I ZE ŚWIATA

POSIEDZENIA, KONFERENCJE, SESJE

Działalność Komitetu Ochrony Przyrody PAN w latach 1991–1999

Interdyscyplinarny charakter ochrony przyrody ściśle powiązanej z działalnością praktyczną powoduje, że na realizowane zadania mają wpływ aktualne wydarzenia społeczne, polityczne i gospodarcze kraju. Również działalność Komitetu Ochrony Przyrody PAN (KOP) w latach dziewięćdziesiątych częściowo związana była z tymi wydarzeniami tym bardziej, że wówczas w Polsce społeczne zrozumienie i podejście do ochrony przyrody przeszło swoistą transformację, którą na wstępie warto przedstawić.

Nowa sytuacja polityczna kraju po przełomowym 1989 r. przyniosła stosunkowo dużą swobodę realizowania aktualnych lub sformułowanych wcześniej idei ochroniarskich. Szybko też upowszechniły się napływające z zachułu informacje o istniejących tam, a dla nas nowych, zagrożeniach przyrody oraz o podejmowanych działaniach zapobiegawczych. W efekcie stan ekologicznej świadomości w Polsce podniósł się znacznie i chyba po raz pierwszy konieczność podjęcia prośrodowiskowych działań w skali kraju zyskała społeczną akceptację. Wyrażało się to tworzeniem licznych pozarządowych organizacji ekologicznych (NGOs), rozpoczęciem tzw. ekologizacji różnych dziedzin gospodarki, a zwłaszcza najróżniejszych produktów rynkowych, powołaniem wielu nowych obiektów i form chronionych, zwłaszcza utworzeniem nowych lub powiększeniem istniejących parków narodowych. Najważniejsze były jednak dwie sprawy: uchwalenie w 1991 r. nowej Ustawy o ochronie przyrody, lepszej od obowiązującej dotąd Ustawy z 1949 r., choć znacznie mniej radykalnej od tzw. społecznego projektu (Kuleś 1988), a także zaakceptowanie przez władze naszego kraju zasady zrównoważonego rozwoju (ekorozwoju). Zasada ta opierała się na Światowej Strategii Ochrony Przyrody (1980; tłum. R. Olaczek) i była doprecyzowana w czasie tzw. Szczytu Ziemi (1992) oraz, w naszych warunkach, w umowie podjętej podczas obrad Okrągłego Stołu. I właśnie zasadę ekorozwoju, czyli zintegrowanie

społeczno-ekonomicznego rozwoju kraju z ochroną przyrody, KOP przyjął jako podstawę swych działań w omawianym okresie.

Niestety zrozumienie potrzeb ochrony przyrody nie spowodowało spodziewanych decyzji finansowych i kadrowych. Choć przestała ona być postrzegana jako działalność „misjonarska” garstki aktywistów, to organizacje i instytucje ją sprawujące, włącznie z Departamentem Ochrony Przyrody w Ministerstwie Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, miały nadal bardzo ograniczone możliwości działania i decydowania. Już w połowie dekady potrzeby środowiskowe poczęły stawać się sloganem i jakby osłabły w świadomości decydentów. Natomiast znacznego rozpędu nabrały działania eksploatacyjne stymulowane wolnorynkową ekonomią oraz naczelnym zadaniem państwa, jakim miało być (i jest do dziś) sprostanie standardom Unii Europejskiej. Różne lobby eksploatacyjne (hydrotechniczne, melioracyjne, leśne, transportowe, energetyczne) wiedziały już, że tzw. ekologii całkowicie pominąć nie można, ale też szybko nauczyły się ją „obchodzić” (nieobiektywne wykonawstwo ocen oddziaływania inwestycji na środowisko, przeprowadzane pozorne konsultacje społeczne, np. w sprawie szkodliwości autostrad, argumentowanie za pomocą rzekomych zysków ekologicznych z pominięciem faktycznych strat itp.). W efekcie, wskutek dezorientacji społeczeństwa, ochrona przyrody nie cieszyła się już takim poparciem, jak poprzednio, a instytucje ją sprawujące nadal nie miały wystarczającej mocy sprawczej.

Sytuację taką pogłębiły katastrofalne wydarzenia ostatnich lat, zwłaszcza wielka powódź w lipcu 1997 r. Rozmiary klęski wywołały dążenie w niespotykanej dotąd skali do zagospodarowania dolin rzecznych bez liczenia się z kosztami przyrodniczymi (Program Odra 2006, konflikt w sprawie lokalizacji radaru meteorologicznego). Głosy sprzeciwu przedstawiano jako przejaw ignorancji, a winą za straty powodziowe poczęto wręcz obarczać działaczy i organizacje ekologiczne. Zbiegło się to w czasie z głośną kontestacją ekologów przeciw poprowadzeniu autostrady A4 przez teren Parku Krajobrazowego Góra św. Anny i jednoznacznie negatywnym wobec nich nastawieniem mass-mediów, a także z kampanią o zorganizowanie w Tatrach Zimowych Igrzysk Olimpijskich. W tym ostatnim przypadku opinia społeczna, w odróżnieniu od parlamentarnej, była podzielona. W konsekwencji obecnie obserwujemy w Polsce zjawisko dokładnie przeciwne sytuacji z początku lat dziewięćdziesiątych, które można by nazwać kontrrewolucją ekologiczną (Tomiałojć 1999). Zlikwidowano Departament Ochrony Przyrody w Ministerstwie OŚZNiL, a wręcz mówi się o zlikwidowaniu całego Ministerstwa, zredukowano i tak znikomy personel ochrony przyrody w powiększonych województwach, osłabiono pozycję dyrektorów parków narodowych, forsuje się pomysły prywatyzacji i rewindykacji lasów państwowych i parków narodowych. W przygotowywanej obecnie *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* wymieniono „fundamentalizm ekologiczny” wśród zagro-

zeń dla rozwoju regionalnego (*Strategia...* 1999), a wymownym przykładem jest też często stosowane określenie „eko-wojownicy”, w miejsce dotychczasowego terminu „działacze ekologiczni”.

Przemianom tym towarzyszył brak stabilności w polityce ekologicznej, która powinna być ponadpartyjna, a przykładem był fakt wielokrotnej zmiany osób na stanowisku Ministra OŚZNiL w latach dziewięćdziesiątych. Pomimo formułowanych wytycznych i propozycji (Olaček i Zarzycki 1985, Ryszkowski i Bałazy 1991, Nowicki 1993) do dziś Polska nie doczekała się zaakceptowanej długofalowej strategii ochrony przyrody.

Organizacja prac Komitetu

Niniejszy artykuł stanowi kontynuację wcześniejszych publikowanych sprawozdań z działalności Komitetu (Fabijanowski 1978, Głowaciński 1992, Ławrynowicz 1992) i obejmuje okres trzech jego kadencji: 1990–1992, 1993–1995, 1996–1998. W praktyce zakończenie poszczególnych kadencji przesuwane było o jeden rok odpowiednio do terminu wyborów władz PAN (kadencja KOP poprzedzająca omawiany okres zakończyła się z dwuletnim opóźnieniem 13.03.1991). Liczba członków w kolejnych kadencjach wynosiła: 36, 40 i 40 osób, a łącznie w omawianym okresie członkami KOP było 66 osób. Pełne składy osobowe zestawiono w tab. 2. Prezydium Komitetu z siedzibą we Wrocławiu liczyło 5–6 osób, funkcję przewodniczącego w 1991 r. sprawował prof. Adam Pałczyński, a od 1992 r. prof. Ludwik Tomiałojć (tab. 1). Inne struktury wewnętrzne w obrębie KOP w praktyce nie istniały, choć na pierwszym plenarnym posiedzeniu kadencji 1996–1998 zwrócono uwagę na potrzebę powołania tematycznych grup roboczych (lub doraźnych pełnomocników), wstępnie określono ich liczbę (9) i zakres działań oraz zaproponowano składy osobowe.

Warunki i formy działalności

W swej 40-letniej historii KOP PAN był przede wszystkim ciałem opiniodawczym zgodnie z zasadniczym celem swego powołania, jakim jest tworzenie naukowych podstaw ochrony przyrody, diagnozowanie stanu tej dyscypliny i przekładanie na grunt polski doświadczeń światowych w tym zakresie. Taki charakter prac dominował także w omawianym tu okresie, choć nadal nieuniknione było angażowanie się także w działalność interwencyjną, ważną, lecz nie zawsze odpowiadającą standardom pracy naukowej. Wraz z końcem dekady lat osiemdziesiątych i zmianą systemu finansowania nauki w Polsce (powołanie Komitetu

Tab. 1. Składy Prezydium Komitetu Ochrony Przyrody PAN w okresie trzech kadencji

	1990-1992	1993-1995	1996-1998
Przewodniczący	prof. dr hab. Adam Pałczyński*	prof. dr hab. Ludwik Tomiałojć	prof. dr hab. Ludwik Tomiałojć
Zastępcy przewodniczącego	prof. dr hab. Jacek Kolbuszewski prof. dr hab. Maria Ławrynowicz	prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski prof. dr hab. Maria Ławrynowicz	prof. dr hab. Joanna Gliwicz
Członkowie	prof. dr hab. Ludwik Tomiałojć prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki	doc. dr hab. Adam Boratyński dr hab. inż. Andrzej Drabiński	dr Bernard Konca prof. dr hab. Zbigniew Witkowski
Sekretarz	dr Zbigniew Jakubiec	mgr inż. Andrzej Wuczyński	mgr inż. Andrzej Wuczyński

* W związku ze śmiercią prof. A. Pałczyńskiego (1.01.1992) funkcję przewodniczącego objął prof. L. Tomiałojć

Tab. 2. Wykaz członków Komitetu Ochrony Przyrody PAN w trzech kadencjach

Członkowie KOP PAN	1990-1992	1993-1995	1996-1998
1	2	3	4
1. Doc. dr hab. Zofia Alexandrowicz	+	-	-
2. Prof. dr hab. Stanisław Bałazy	-	+	+
3. Prof. dr hab. Józef Banaszak	+	-	+
4. Prof. dr hab. Stefan Białobok	+	-	-
5. Dr Kazimierz Biały	+	+	+
6. Dr hab. Adam Boratyński	-	+	+
7. Prof. dr hab. Stanisław Cieśliński	+	+	-
8. Prof. dr hab. Zygmunt Denisiuk	-	-	+
9. Dr hab. inż. Andrzej Drabiński	-	+	+
10. Prof. dr hab. Ryszard Dzieciółowski	-	-	+
11. Prof. dr hab. Jerzy Fabijanowski	+	-	-
12. Prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski	+	+	+
13. Prof. dr hab. Janusz B. Faliński	+	+	+
14. Prof. dr hab. Wiesław Fałtynowicz	-	+	+
15. Prof. dr hab. Joanna Gliwicz	-	-	+
16. Prof. dr hab. Zbigniew Głowaciński	+	+	-
17. Prof. dr hab. Maciej Gromadzki	+	+	+
18. Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz	-	-	+
19. Prof. dr hab. Marian Harasimiuk	-	+	-
20. Dr hab. Jacek Herbrich	+	+	+
21. Prof. dr hab. Anna Hillbricht-Ilkowska	-	-	+
22. Dr Zbigniew Jakubiec	+	+	+
23. Prof. dr hab. Krzysztof Jakubowski	+	+	-
24. Dr hab. Janusz Janecki	-	+	-
25. Dr Wojciech Jankowski	-	+	+

1	2	3	4
26. Dr Andrzej Jermaczek	-	-	+
27. Doc. dr hab. Jerzy Karg	-	+	-
28. Prof. dr hab. Kazimierz Klimek	+	+	-
29. Prof. dr hab. Jacek Kolbuszewski	+	+	-
30. Dr Bernard Konca	-	-	+
31. Prof. dr hab. Stefan Kozłowski	+	-	-
32. Prof. dr hab. Michał Kulesza	+	-	-
33. Prof. dr hab. Andrzej Leśniak	-	+	+
34. Prof. dr hab. Maria Ławrynowicz	+	+	+
35. Prof. dr hab. Janusz Markowski	-	+	+
36. Prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś	+	+	+
37. Doc. dr hab. Zbigniew Mirek	-	-	+
38. Dr Czesław Okołów	+	+	+
39. Prof. dr hab. Romuald Olaczek	+	+	+
40. Prof. dr hab. Maria Olech	-	+	-
41. Prof. dr hab. Adam Pałczyński	+	-	-
42. Prof. dr hab. Elżbieta Pancer-Kotejowa	-	+	+
43. Prof. dr hab. Hanna Piotrowska	+	-	-
44. Doc. dr hab. Jerzy Piórecki	+	+	-
45. Prof. dr hab. Tadeusz Przybylski	+	+	+
46. Prof. dr hab. Zdzisław Pucek	-	+	+
47. Dr hab. Jan Raczyński	-	+	+
48. Prof. dr hab. Bogusław Sałata	+	-	-
49. Prof. dr hab. Ryszard J. Siwecki	-	-	+
50. Prof. dr hab. Aleksander Sokołowski	+	+	-
51. Prof. dr hab. Ewa Symonides	-	+	+
52. Prof. dr hab. Andrzej Szeptycki	-	-	+

1	2	3	4
53. Dr hab. Józef Szejma	+	-	-
54. Prof. dr hab. Ludwik Tomiałojć	+	+	+
55. Prof. dr hab. Lucyna Wasilewska	-	+	-
56. Prof. dr hab. Stanisław Wika	+	+	+
57. Prof. dr hab. Andrzej Wiktor	+	-	-
58. Prof. dr hab. Jadwiga Wilkoń-Michalska	+	+	-
59. Dr hab. Józef Witkowski	+	-	-
60. Prof. dr hab. Zbigniew Witkowski	-	-	+
61. Prof. dr hab. Lech Wojtczak	+	-	-
62. Prof. dr hab. Bronisław W. Wołoszyn	-	-	+
63. Mgr inż. Andrzej Wuczyński	-	+	+
64. Prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki	+	+	+
65. Doc. dr hab. Bogdan Zemanek	-	+	+
66. Prof. dr hab. Wirgiliusz Żurowski	+	-	-
Razem	36	40	40

Badań Naukowych) KOP przestał pełnić wcześniejszą funkcję koordynatora konkretnych badań naukowych, zainicjowanych przez siebie, a następnie zleczanych odpowiednim zespołom lub badaczom.

Szczegółowe cele działań w danym okresie (kadencji) omawiane były na forum całego Komitetu, zwykle na pierwszym plenarnym posiedzeniu nowej kadencji. Natomiast formy ich realizacji to przede wszystkim:

a) inicjowanie i (współ)organizowanie tematycznych sesji naukowych połączonych z plenarnymi posiedzeniami KOP. Nowym zwyczajem stało się zapraszanie do udziału w sesjach specjalistów (praktyków lub uczonych) spoza KOP, reprezentujących omawiane dziedziny dotychczas uznawane za przeciwstawne ochronie przyrody. Dążono przy tym do wypracowania wspólnych wniosków końcowych z takich spotkań, z różnym skutkiem. Wnioski te formułowano w formie uchwał publikowanych oraz rozsyłanych do najważniejszych potencjalnie zainteresowanych instytucji i osób w kraju, z władzami państwowymi łącznie. Dokumenty te były też rozsyłane do głównych czasopism o profilu ochroniarskim, a także do najważniejszych krajowych tygodników gospodarczo-politycznych.

b) formułowanie na piśmie oficjalnego stanowiska Komitetu w sprawach aktualnie ważnych, lecz o węższym zakresie tematycznym. Zwykle dotyczyło to problemów pojawiających się w czasie trwania kadencji. Część tych spraw miała charakter interwencyjny, a typowymi przykładami były zagrożenia rezerwatów przyrody i innych cennych obszarów lub nieprawidłowości w sprawowaniu ochrony w tych obiektach („Dębina” k. Wągrowca, „Świdwie”, dolina Rospudy). Treść stanowiska KOP omawiano korespondencyjnie ze wszystkimi członkami lub w obrębie prezydium, zależnie od wagi problemu i dysponowanego czasu. Z racji znacznej rozpiętości tematycznej poruszanych spraw była to najbardziej absorbująca forma prac Komitetu.

c) działalność wydawnicza: KOP prowadził własną serią wydawniczą w formie nieregularnie ukazujących się tomików prac. W omawianym okresie ukazały się 3 zeszyty (Olaček i Tomiałojć red. 1992, Tomiałojć red. 1993, red. 1995), jednak pierwszy z nich był plonem sesji Komitetu odbytej wcześniej – w 1988 r. W druku znajdują się materiały z sesji w Łodzi w 1998 r. pt. „Naukowe i techniczne problemy ochrony przyrody” (Olaček red.).

d) wypełnianie statutowych obowiązków komitetu naukowego PAN. Były nimi: dokonywanie ocen dyscypliny naukowej lub jej poszczególnych zagadnień, opiniowanie i składanie wniosków o nagrody Wydziału II PAN, uczestnictwo w sesjach plenarnych Wydziału, działalność sprawozdawcza, przeprowadzanie wyborów nowych składów KOP i in. Jednym z poważniejszych zadań tego typu w omawianym okresie było dokonanie oceny ochrony przyrody jako dyscypliny naukowej w Polsce (w 1994 r.). Pod kierunkiem koordynatorów, prof. L. Tomiałojcia i prof. T. Przybylskiego, 10-osobowy zespół autorski opracował obszerną (ok. 100 stron) charakterystykę stanu i dotychczasowych dokonań nauki o ochronie przyrody w Polsce na tle europejskim oraz zarysował znaczenie i perspektywy jej rozwoju w przyszłości (Tomiałojć i Przybylski 1995). Oceny cząstkowe dotyczące poszczególnych działów zostały przez ich autorów opublikowane w czasopiśmie „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” w latach 1996 (R. 52, z. 4) i 1997 (R. 53, z. 1 i 2).

Sformułowany ostatnio nowy regulamin komitetów naukowych PAN znacznie poszerza zakres obowiązków statutowych, co pod znakiem zapytania stawia możliwość ich spełnienia przy dotychczasowym tylko społecznym zaangażowaniu członków, zwłaszcza prezydium.

e) współpraca międzynarodowa sprowadzała się głównie do kontaktów ze Światową Unią Ochrony Przyrody (World Conservation Union – IUCN). Od wielu lat KOP pełnił funkcję Komitetu Narodowego ds. IUCN, ale w 1996 r. polscy członkowie Unii (siedem organizacji) powołali w tym celu odrębną jednostkę. KOP informował Unię o aktualnych najpoważniejszych zagrożeniach przyrody w kraju, kilkakrotnie odpowiednie doniesienia ukazywały się w biuletynie IUCN, tam także opublikowano artykuł informacyjny o działalności samego Komitetu (Tomiałojć 1998).

Posiedzenia Komitetu

W ciągu minionych 3 kadencji KOP zorganizował 7 sesji (samodzielnie lub przy współdziałaniu), 11 zebrań plenarnych i 10 zebrań prezydyalnych. Wskazana niżej tematyka sesji naukowych ilustruje zakres działalności Komitetu. Sprowadzał się on do trzech ogólnych zagadnień:

a) ochrona środowisk wodnych i podmokłych, zwłaszcza walorów przyrodniczych rzek i dolin rzecznych. Dużo uwagi poświęcono dolinom Wisły i Odry, ochronie lasów łągowych, konieczności oczyszczenia i retencjonowania wód oraz przeciwdziałania postępującemu procesowi osuszania (arydyzacji) klimatu.

b) ochrona przyrody a gospodarka leśna. Stały kontakt KOP z administratorami leśnictwa różnych szczebli sprowadzał się do prób zaakceptowania i wprowadzenia do praktyki gospodarki leśnej zasad ekorozwoju. Wprawdzie władze Departamentu Leśnictwa uczyniły wiele dla upromoczenia zaleceń o udoskonalanej „ekologizacji” leśnictwa, to jednak w praktyce leśnej nie zawsze stosowano rozwiązania zgodne z nowoczesną wiedzą ochroniarską, a przy tym natrafiały one na niezrozumienie i opór służb leśnych (Tomiałojć 1996, 1997). Przykładem jest wciąż żywy spór wokół problemu owadów kambiofagicznych czy też spektakularna „kampania” w sprawie powiększenia parku narodowego w Puszczy Białowieskiej. Z kolei zgodność opinii KOP i leśników przejawiała się wspólnymi wystąpieniami przeciw projektom prywatyzacji lasów państwowych.

c) problemy ochrony przyrody na obszarach chronionych, zwłaszcza w parkach narodowych. Oprócz Białowieskiego PN, w którego sprawy Komitet był najsilniej zaangażowany przez cały omawiany okres, rozpatrywano bieżące problemy w: Tatrzańskim PN (przeciwdziałanie nieprzemysłanemu projektowi organizacji zimowych igrzysk olimpijskich w Zakopanem), Karkonoskim PN (nadmierny rozwój infrastruktury turystycznej), Słowińskim PN i in. KOP apelował o powołanie nowych Parków Narodowych: Biebrzańskiego, Mazurskiego, Narwiańskiego. Interwencyjne wystąpienia dotyczyły też różnych rezerwatów przyrody i innych cennych przyrodniczo obiektów.

Sesje naukowe

1. „Zagospodarowanie i ochrona dużych rzek i ich dolin w Polsce” (26–28 września 1991 r., Akademia Rolnicza we Wrocławiu). W sesji uczestniczyło 38 osób, wygłoszono 13 referatów oraz dokonano wizji lokalnej odcinka Odry koło Malczyc, na którym była planowana (i jest nadal) budowa kolejnego stopnia wodnego.

2. „Ocena stanu i zagrożenia przyrody w dolinach małych rzek w Polsce” (27–28 marca 1992 r., Oddział PAN, Wrocław). W sesji uczestniczyły 32 osoby, wygłoszono 10 referatów.

Ścisłe powiązane tematycznie dwie sesje plenarne KOP miały możliwie szeroko omówić problematykę zagrożeń i ochrony przyrody w dolinach rzecznych kraju. Wiązało się to z postępującą degradacją tych środowisk oraz podjętymi ponownie planami wielkich inwestycji wodnych: kaskadyzacją Wisły oraz drogą wodną wschód-zachód. Dla uniknięcia jednostronności spojrzenia stanowisko technicznego gospodarowania w dolinach zaprezentowali wykładowcy-hydrotechnicy. W końcowych uchwałach podkreślono: a) ogromne bogactwo przyrodnicze dolin rzecznych, zwłaszcza odcinka środkowej Wisły, krytykując przedstawione plany jego regulacji, b) znaczenie i propozycje ochrony nadrzecznych lasów łągowych, c) konieczność oczyszczenia wód i ich retencjonowania (jako zadania priorytetowe), d) wskazano na konieczność renaturyzacji i objęcia ochroną prawną najcenniejszych wymienionych fragmentów dolin oraz rewizji istniejących rozwiązań prawnych i finansowych. Referaty i wnioski końcowe z obu sesji wydano w formie tomu prac KOP (Tomiałojć red. 1993).

3. „Ochrona przyrody w lasach” (5–6 lutego 1993, Zielonka k. Poznań). W czasie konferencji wygłoszono 12 referatów, uczestniczyły w niej 73 osoby, w tym wielu leśników-praktyków. Celem spotkania było zaprezentowanie poglądów przyrodników na dotychczasowe metody stosowane w gospodarce leśnej. Bezpośrednim powodem zwołania sesji był przewrotny „Program rozwoju leśnictwa na lata 1993–97”, będący kontrwersyjną umową sporządzoną pomiędzy Rządem Polskim i Bankiem Światowym, którego nie skorygowana realizacja mogłaby oznaczać degradację krajowych zasobów leśnych. Rezultatem sesji było ujawnienie wielkich rozbieżności pomiędzy biologami i leśnikami (zwłaszcza administratorami leśnictwa) w podejściu do gospodarowania w lasach. Poglądy tych pierwszych formułowane zarówno w dyskusji, jak i publikowanych wnioskach końcowych (*Ochrona...* 1993) spotkały się z ostrą, choć niekoniecznie uzasadnioną, krytyką leśników, co wskazywało na konieczność dalszego podejmowania tego tematu. Zostały mu poświęcone sesje współorganizowane przez KOP w latach następnych.

4. „Przyrodnicze aspekty melioracji wodnych” (15–17 września 1994 r., Akademia Rolnicza we Wrocławiu), konferencja współorganizowana wraz z Komitetem Melioracji i Inżynierii Środowiska Rolniczego PAN, Komitetem Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN oraz Instytutem Melioracji i Kształtowania Środowiska AR we Wrocławiu. Uczestniczyło w niej 170 osób, wygłoszono 9 referatów oraz przedstawiono ok. 120 komunikatów. Podczas konferencji postulaty w zakresie ochrony przyrody spotkały się ze zrozumieniem reprezentantów wiedzy melioracyjnej, wspólnie wskazano na liczne wady stosowanych dotąd metod, dokonano re-definicji celów melioracji wodnych, duży nacisk położono na małą retencję i melioracje nawadniające. Wypracowane kompromisowe wnioski końcowe zawierają wiele wskazań służących ochronie przyrody i możliwych do

wdrażania w najbliższym czasie. Referaty i wnioski z konferencji zostały opublikowane w tomie 7 prac KOP (Tomiałojć red. 1995), a komunikaty w „Zeszytach Naukowych AR” (Anonimus 1994).

5. „Ochrona zasobów leśnych Puszczy Białowieskiej” (20–21 marca 1997 r., Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin k. Warszawy), sesja współorganizowana z Komitetem Nauk Leśnych PAN. Uczestniczyło w niej 40 osób, wygłoszono 5 referatów. Sesja związana była z głośną kampanią w obronie Puszczy Białowieskiej i miała na celu przedyskutowanie z czołówką polskich uczonych-leśników metod trwałego zabezpieczenia walorów przyrodniczych tego obiektu. Ważnym efektem posiedzenia była wspólna uchwała końcowa, w której m.in. strony zgodnie uznały zasadność powiększenia Białowieskiego Parku Narodowego docelowo na całą polską część Puszczy (Grzywacz i Tomiałojć 1997).

6. „Naukowe i techniczne problemy ochrony przyrody” (22–24 czerwca 1998 r., Uniwersytet Łódzki), sesja współorganizowana z Zakładem Ochrony Przyrody UŁ. Uczestniczyło w niej ok. 50 osób, wygłoszono 18 referatów i przedstawiono kilka doniesień. Celem sesji było określenie zasad funkcjonowania i perspektyw rozwoju ochrony przyrody w aktualnej sytuacji administracyjno-gospodarczej kraju. Oprócz tego zaprezentowano wiele szczegółowych ochroniarskich programów badawczo-wdrożeniowych już realizowanych w Polsce. Integralnymi częściami sesji były: jubileusz 40-lecia istnienia i działalności KOP (Wuczyński, w druku) oraz spotkanie z Głównym Konserwatorem Przyrody, dr. hab. Januszem Radziejewskim. Plonem posiedzenia była m.in. wybiegająca w przyszłość zbiorcza uchwała Komitetu, w tym zaproponowanie zmian do nowelizowanej Ustawy o ochronie przyrody (Tomiałojć i Wuczyński 1999).

7. „Rola owadów w funkcjonowaniu biocenoz Białowieskiego Parku Narodowego i innych terenów chronionych” (15–17 września 1998, Białowieża), sesja współorganizowana z: Komitetem Nauk Leśnych PAN, Sekcją Entomologii Leśnej PTE, Komisją Ochrony Zasobów Leśnych PTL, RDLP w Białymstoku oraz Dyrekcją Białowieskiego PN. W konferencji uczestniczyło ok. 60 osób, w tym Minister OŚZNiL, dr Jan Szyszko, wygłoszono 17 referatów. Celem było przeanalizowanie problemów ochrony i gospodarowania w parkach narodowych w aspekcie oddziaływania entomofauny, zwłaszcza ustosunkowanie się do problemu owadów kambiofagicznych. W referatach szczegółowo przedstawiono znaczenie poszczególnych grup owadów w funkcjonowaniu leśnych ekosystemów na przykładzie kilku parków narodowych, porównując to z sytuacją w lasach gospodarczych (Dąbrowska - Prot 1999). Niestety nie udało się wypracować wspólnego stanowiska biologów i leśników w sprawie problemu owadów kambiofagicznych, zwłaszcza kornika druzkarza. Stanowiska te pozostały dokładnie przeciwstawne: biolodzy uważają, że na obszarach chronionej przyrody wszelkie składniki biocenozy powinny być wolne od arbitralnej ingerencji ludzkiej.

Zebrania plenarne

Odbываły się one przy okazji opisanych wyżej sesji naukowych lub niezależnie od nich.

- 27 III 1992 (Wrocław) – poświęcone obsadzeniu funkcji przewodniczącego KOP po śmierci prof. A. Pałczyńskiego, programowi działań Komitetu oraz omówieniu formy poparcia przez KOP propozycji powiększenia 10 parków narodowych, zwłaszcza Białowieskiego PN, a także utworzenia 4 nowych parków. Komitet wystąpił z inicjatywą nadania jednemu z rezerwatów przyszłego Biebrzańskiego PN imienia prof. A. Pałczyńskiego.

- 5 XII 1992 (Warszawa) – zajęcie (negatywnego) stanowiska KOP wobec dokumentu „Polska – program rozwoju leśnictwa” oraz omówienie dalszych niewłaściwych, z punktu widzenia ochrony przyrody, posunięć Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, zwłaszcza związanych z gospodarowaniem na obszarach chronionych. Wystosowano w formie listu otwartego uchwałę KOP krytykującą funkcjonowanie Ministerstwa OŚZNiL i postulującą jego podział na dwa odrębne: Ministerstwo Eksploatacji Zasobów Naturalnych oraz Ministerstwo Ochrony Przyrody i Środowiska (*Struktura...* 1992).

- 5 II 1993 (Zielonka k. Poznania) – zebranie poświęcone wydaniu dwóch opinii: o programie studiów kierunku „Ochrona środowiska”, jaki planowała otworzyć AR we Wrocławiu oraz o opublikowanej wcześniej mapie Bagien Biebrzańskich precyzyjnie wskazującej miejsca występowania zagrożonych gatunków ptaków.

- 5 XI 1993 (Warszawa) – zebranie poświęcone problemom i zadaniom ochrony przyrody w Polsce, w tym programowi działań KOP w nowej kadencji, wyborowi prezydium KOP, omówieniu kontrowersyjnej działalności sokolników (Komitet zainicjował spotkanie zainteresowanych stron zorganizowane potem w Ministerstwie OŚZNiL) oraz reakcji na ostatnią uchwałę KOP (o lasach).

- 21 VI oraz 14 X 1994 – najważniejszym tematem obu zebrań, odbytych we Wrocławiu, było podjęcie (na pierwszym) oraz podsumowanie (na drugim) „Oceny ochrony przyrody jako dyscypliny naukowej w Polsce” – obszernej ekspertyzy, do wykonania której Komitet został zobowiązany zleceniem władz PAN. Było to najpoważniejsze zadanie KOP w 1994 r. Na obu spotkaniach omówiono także wiele spraw bieżących, w tym propozycje kilku nowych uchwał KOP, oraz zaopiniowano 5 wniosków o nagrody Sekretarza Wydziału II PAN za wybitne opracowania naukowe z zakresu ochrony przyrody.

- 12-13 I 1995 (Białowieża) – wspólne posiedzenie KOP, PROP i Rady Naukowej Białowieskiego PN poświęcone problemom ochrony przyrody Puszczy Białowieskiej, zwłaszcza określeniu stanowisk w sprawie powiększenia Parku. W sesji ogólnej uczestniczyło 68 osób reprezentujących

m.in. Sejmową Komisję Ochrony Środowiska, Ministerstwo OŚZNiL, Lasy Państwowe, administrację lokalną, organizacje pozarządowe. Na robotycznym zebraniu Komitetu uzgodniono, iż należy ponowić główne postulaty wcześniejszego wystąpienia, tzn. poszerzenie Białowieskiego PN na całą polską część Puszczy oraz natychmiastowe wstrzymanie eksploatacji drzewostanów naturalnego pochodzenia i wycinki pojedynczych starych drzew na całym obszarze Puszczy.

- 27 IX 1996 (Uniwersytet Łódzki) – inauguracyjne posiedzenie nowej kadencji KOP o charakterze sprawozdawczo-wyborczym. Omówiono też plan działań Komitetu oraz sprawy bieżące.

- 20 III 1997 (Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin k. Warszawy) – głównym tematem, oprócz spraw bieżących, było omówienie sposobów sporządzania planów ochrony parków narodowych i innych obszarów chronionych.

- 19 VI 1997 (Wrocław) oraz 22 VI 1998 (Uniwersytet Łódzki) – oba posiedzenia poświęcone były zaopiniowaniu wniosków o nagrody Wydziału II PAN (jedna ze zgłoszonych przez KOP prac otrzymała wyróżnienie) oraz sprawom bieżącym. Na pierwszym z tych zebrań także przedyskutowano treść nowych wystąpień, zwłaszcza wspólnej z Komitetem Nauk Leśnych PAN uchwały w sprawie Puszczy Białowieskiej (Grzywacz i Tomiałojć 1997).

Andrzej Wuczyński

PIŚMIENNICTWO

Anonimusz 1994. *Przyrodnicze aspekty melioracji wodnych*. T. 1-2, Zesz. Nauk. AR, Wrocław, 246: 251+198.

Dąbrowska-Prot E. 1999. *XXV sympozjum na temat „Rola owadów w funkcjonowaniu biocenoz Białowieskiego Parku Narodowego i innych terenów chronionych” (Białowieża, 15-17 IX 1998 r.)*. Wiad. Ekol. 4, 1: 83-84.

Fabijanowski J. 1978. *Komitet Naukowy Ochrony Przyrody i Jej Zasięg*. *Przebieg i kierunki jego działalności*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 34, 2: 11-22.

Głowaciński Z. 1992. *Z działalności Komitetu Ochrony Przyrody PAN w kadencjach 1981-1983 i 1984-1987*. W: *Czynna ochrona zwierząt* (red. Olaczek R., Tomiałojć L.). PWN, Warszawa, s. 137-143.

Grzywacz A., Tomiałojć L. 1997. *Uchwała Komitetów Polskiej Akademii Nauk – Nauk Leśnych i Ochrony Przyrody – w sprawie przyszłości Puszczy Białowieskiej*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 53, 6: 72-73, także *Przegląd Leśniczy* (październik 1997) i *Przyroda Polska*.

Kulesza M. 1988. *Spółeczny projekt ustawy o ochronie przyrody (1980-1983)*. W: *Problemy ochrony polskiej przyrody* (red. Olaczek R., Zarzycki K.). Komitet Ochrony Przyrody PAN, PWN, Warszawa.

Ławrynowicz M. 1992. *Działalność Komitetu Ochrony Przyrody PAN w latach 1987-1991*. W: *Czynna ochrona zwierząt* (red. Olaczek R., Tomiałojć L.). PWN, Warszawa, s. 145-148.

Nowicki M. 1993. *Strategia ekorozwoju Polski*. Ministerstwo OŚNiL, Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzczak, Warszawa.

Ochrona... 1993. *Ochrona przyrody na obszarach leśnych – opinie i wnioski Komitetu Ochrony Przyrody PAN* (Za Komitet: Tomiałojć L., Jakubiec Z.). Maszynopis, 5-6. lutego 1993.

Olaczek R., Zarzycki K. 1985. *Program rozwoju do roku 2000 nauki o ochronie przyrody*. Kosmos 34, 3: 473-484.

Olaczek R., Tomiałojć L. (red.) 1992. *Czynna ochrona zwierząt*. PWN, Warszawa.

Ryszkowski L., Bałazy S. 1991. *Strategia ochrony żywych zasobów przyrody w Polsce*. Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN, Poznań.

Strategia... 1999. *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* (projekt z dn. 30.07.1999). Urząd Marszałkowski Woj. Dolnośląskiego, Wrocław.

Struktura... 1992. „*Struktura i funkcjonowanie Ministerstwa Ochrony Środowiska*”. List otwarty, sygn. przez L. Tomiałojcia i Z. Jakubca (5 grudnia 1992).

Światowa Strategia Ochrony Przyrody 1980. Tłum. R. Olaczek, LOP.

Tomiałojć L. (red.) 1993. *Ochrona przyrody i środowiska w dolinach nizinnych rzek Polski*. Wyd. IOP PAN, Kraków.

Tomiałojć L. (red.) 1995. *Ekologiczne aspekty melioracji wodnych*. Wyd. IOP PAN, Kraków.

Tomiałojć L. 1996. *Falszywy obraz ochrony przyrody*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 52, 5: 62-68.

Tomiałojć L. 1997. *W czym tkwi sedno sporu naszego leśnictwa z ochroną przyrody*. *Przegląd Leśniczy*, luty 1997.

Tomiałojć L. 1998. *The Nature Conservation Committee of the Polish Academy of Sciences (NCC of PAS)*. Newsletter Central and Eastern Europe IUCN 13 (26): 8-9.

Tomiałojć L. 1999. *Czy nadal chcemy w Polsce realizować zasadę ekorozwoju?* *Zielona Alternatywa* 2 (21): 30-31.

Tomiałojć L., Przybylski T. 1995. *Ochrona przyrody w Polsce – ocena dyscypliny naukowej*. W: *Nauka w Polsce w ocenie komitetów naukowych PAN*. T. 2: 99-121, Warszawa.

Tomiałojć L., Wuczyński A. 1999. *Organizacyjne, prawne i finansowe problemy ochrony przyrody*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 55, 5: 70-78.

Wuczyński A. w druku. *40 lat działalności Komitetu Ochrony Przyrody PAN*. Mater. z sympozjum „Naukowe i techniczne problemy ochrony przyrody w Polsce” (red. Olaczek R.), Łódź, 22-24 VI 1998.

WYBRANE WYSTĄPIENIA KOMITETU OCHRONY PRZYRODY PAN
(W UKŁADZIE CHRONOLOGICZNYM)

„Uchwała Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie organizacji służb ochrony przyrody w Polsce” (27–28 marca 1992).

„Uchwała Komitetu Ochrony Przyrody PAN dotycząca spraw ochrony ptaków drapieżnych i sokolnictwa (12 listopada 1993).

„Opinia Prezydium Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie zagospodarowania Wisły” (20 stycznia 1994).

„Oświadczenie Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie edukacji ekologicznej” (1 lutego 1994).

„Uchwała Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie powiększenia Białowieskiego Parku Narodowego” (12–13 stycznia 1995).

Tomiałojć L., Wuczyński A. 1995. „Rezolucja Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie planu budowy autostrad w Polsce”. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 51, 2: 77–79, także *Aura* 3/95.

Tomiałojć L., Wuczyński A. 1995. „Uchwała Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie Puszczy Białowieskiej”. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 51, 2: 73–76.

Tomiałojć L., Wuczyński A. 1997. „Stanowisko Prezydium KOP PAN w sprawie planów dalszego nasycania infrastrukturą narciarską obszaru Karkonoskiego Parku Narodowego (20 lutego 1997). *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 53, 3: 68–72.

„Opinia w sprawie zakresu działań PAN w Narodowym Programie Odbudowy i Modernizacji Terenów Dotkniętych Powodzią” – wyrażona w piśmie do prof. M. Mossakowskiego, Wiceprezesa PAN (14 sierpnia 1997).

Tomiałojć L., Wuczyński A. 1998. „Opinia Komitetu Ochrony Przyrody PAN o możliwych skutkach projektowanej reprivatyzacji gruntów i rekompensatach, w części dotyczącej lasów państwowych” (5 marca 1998). *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 54, 4: 56–59, także *Przyroda Polska* oraz *Przegląd Leśniczy* (kwiecień 1998).

**X Konferencja Sozologiczna „Geologia i sozologia
w regionie świętokrzyskim u schyłku XX wieku”
(Kielce, 20 października 1999 r.)**

Jubileuszową X Konferencję Sozologiczną Polskiego Towarzystwa Geologicznego, podobnie jak I i VIII zorganizowano w Górach Świętokrzyskich. Tym razem odbyła się ona już bez głównego organizatora poprzednich konferencji, twórcy świętokrzyskiej szkoły sozologicznej i współzałożyciela Sekcji Sozologicznej PTG – doc. dra inż. Zbigniewa Rubinowskiego, lecz dedykowano to spotkanie Jego pamięci i zor-